

Dubrovniška zima

Viktor Pirnat, Ljubljana

Dubrovnik, čudovito gnezdo ob našem Jadranu! Kdo ne ve zanj, kdo ni zahrepenel po njem? In kdor je imel srečo, da je užival med njegovimi starinskimi zidovi in po njegovi prelesteni okolici — ali more to pozabiti? Taka doživetja ostajajo v duši trajna in spomin nanja je človeku vedno drag. In vendar naš sončani jug še vse premalo poznamo in cenimo!

Kjerkoli po širnem svetu naleti Jugosloven na tujca, ki ga je zaneslo čez naše meje, predvsem bo prepeval slavo Dubrovniku, kakršen je sedaj, kot tudi spomenikom njegovih slavnih dni. Ali nas morajo res tujci vedno opozarjati na lepote in vrednote naše zemlje, ki jih sami premalo poznamo, ker jih menda kot domače, skoraj bi dejal, omalovažujemo?!

Dubrovnik sam, uklenjen v mogočne utrdbe, je častitljiv muzej, njegova okolica, bližja in dalna, pa je našega »juga sončni vrt, kjer se razkošne rože valov dotikajo in mehko jih božaje se jim dobričajo« (Kette).

In to ob vsakem času. Tudi pozimi.

Dubrovniška zima traja tri mesece: decembra, januarja in februarja. Seveda je ne moremo primerjati z našo zimo. Za »južno zimo« bi bil tam doli bolj umesten naziv »jesnska pomlad«.

Ko v zaledu najhuje pritiska mraz in megla polni sleherni kotiček, se doli smehlja zlato sonce, da se v opoldanskih urah ljudje v zatišju radostno predajajo njegovemu objemu. Živosrebrna nitka se v toplomeru dvigne na +25° do 30° C. Sicer pa znaša dubrovniška povprečna zimska toplota meseca decembra še +10.2° C. Pri 60% zračne vlage pade v decembru povprečno 168 mm dežja, v prvih mesecih novega leta je padavin sicer nekaj manj, do 142 mm, zračna vlaga pa se pojača ter znaša povprečno 64%.

Najhladnejši mesec v letu je januar s povprečno toploto +9.2° C. Tada se pričinja oglašati bora. Nima sicer zdaleč tiste sile kot v Zgornjem Jadranu, postane pa ljudem in naravi zelo neprijetna. Marca je pa tudi z vremenom že bolje. Daljši dnevi, manj padavin, mirnejše ozračje. Ljudje pričakujejo doli le še tri bore, ki se po njihovem mnenju morajo oglasiti 7., 17. in 27. marca. Tudi to prestanejo, saj je povprečna toplota že 11.5° C, tudi 12° C in zime je konec.

Vedno zelena makija zablesti v novem sijaju po poboju Srdja in po otočku Lokrumu. Otoček pred mestom je kot bil umit. Trdnjava na njegovi grbi toliko da še kuka iz gostega zelenja. Le kako da še ni popolnoma zakrilo tistega mrkoga zidovja, ki ga je zgradil Napoleonov maršal Marmont, potem ko je 1806. leta med zvoki marseljeze vkorakal v svobodni Dubrovnik ter s tem za vedno končal njegovo slavno zgodovino!? Na polotočnem Lapadu molé oljčni gaji srebro svojih krivih vej proti soncu, samotna oljka nad kopališčem Sumartinom strmi na dolgolasi obmorski bor, ki se žalostno ozira na stožčasto Petko, slikovito lapadsko grbo, kjer pošumeva na stotine njegovih bratcev. Niže doli božajo sapice tudi beli bor, love se med kosmatimi opuncijami in bodečimi agavami ter se skrivajo v gosposkih cipresah, ki se gizdavo vzpenjajo k redkim nebeskim megličkam v ljubosumnem tekmovanju z visokimi palmami. Ob prašni cesti pod tihim vinogradom, ki nad široko Omblo dremlje v zimskem spanju, se stiska ponižna mirta s svojimi nežnimi cvetki. Doma je vsepovsod: nad Gružem in po Lapadu, onstran Ploč po obronkih Srdja in po pečevju pod Gradacem, dubrovniškim mestnim parkom, in okoli Danč, kjer športna mladina poleti prepeva: »Tre, tre, tresse se, ko »Juga« di-ra...«, polni so mirte bližnji otoki, nikjer je ne manjka.

Po razkošnih nasadih vil in dvorcev se ob zidovih plazi bršljan, ki vzcvete že novembra; na ograje se naslanja oleander, kot bi zbiral moči za kasnejše dolgome-sečno cvetenje — poleti so dubrovniška predmestja en sam oleandrov šopek! — figovec se druži z rožičem in ponekod sta jima v tovarišijo še razkuštrana tisa ter mogočni evkaliptus in še mnoge druge tujke.

Od oktobra skozi vso zimo tja do maja cveto in zore pomarančevci, citronovci, mandarini in debela pomeranča, Grapefruit. Njihov čas je odvisen od njihove vrste.

Januarja posipljejo mandljevci s svojim nežnim cvetjem bele in rumene marcise, opojno dehteče hijacinte, raznovrstne sleznice, sramežljive mimoze in japonske nešplje. Obilno in raznovrstno je zimsko cvetje dubrovniških vrtov, bogato in še bolj mnogoštevilno je cvetje tam zunaj mestnih zidov po bregovih in goličavah, poljubljanih dolge ure od sončnih pramenov, zalivanih od vremenskega vrtnarja in spet sušenih od vetrov, zdaj sunkoma, potem božaje, kot bi narava hotela potolažiti preplašeno cvetno glavico in dati njeni hraniteljici novih sil, da razprostre in pokaže vso svojo blestečo lepoto. Cela kopica rastlin je, ki le v zimskih treh mesecih ožive ter v njih dosežejo tudi svoj višek in sijaj, v ostalih devetih mesecih pa spe poletno spanje ali se posuše.

Naravoslovka Annie Francé-Harrar pripoveduje, da je skozi več let štela cvetje okoli Dubrovnik ter je ugotovila, da noben zimski mesec ni bilo manj kot sto vrst cvetja v vsej krasoti raztresenega tam naokoli. Vse te »kasnojesenke« in »zimocvetke« cveto izredno bogato in dolgo in vse to raznovrstno cvetje prehaja pogosto na nepričakovan način drugo v drugo.

Čudovita je zima na našem jugu.

Vse to je še v polnem cvetju, ko se že prismeje v novembarsko sonce dalmatinska vijolica in poleg nje primežika v svet neznatna divja kadulja. Prav nič nenavadnega ni, če bo dolgi ostrožnik družabnik bledičnega podleska, ki je povsem sličen našemu jesenskem podlesku, le da ima nežnejše telo in nežnejšo barvo ter znatno bolj bogato cvete. Je to tip južne zimocvetke. Svoje cvetove pokaže že proti koncu novembra, ko še ni nobenih bledorožnatih divjih nageljnov gori nad Jakobom onstran slikoviti Ploč, pač pa je že dostojno zastopan z drobnimi cvetki plevelasti dresen.

Potem se dnevi menjalo in z nimi se menja cvetje, ki stopa na mesto prejšnjega. Poletno cvetje je izgnilo, navadna planika, polna bisernih zvončkov in jagodam sličnih škrlatnordečih zrelih ter pomarančasto rumenih nezrelih plodov, vabi. Njeni plodovi, zvani »maginja«, sicer niso tako sladki in okusni kot prave jagode, so pa priljubljen zimski sadež. Okoli novega leta razklene bodljiva tetivika do zadnjega svoje bele cvetne grozdke; v najbohotnejšem razcvetju se smehlja babji prstanec, odpro se belorožnati kobuli lemprike. Škrlatnordeči sadeži jagodovca mežikajo med cvetjem v januarsko sonce.

Nesporni februarjski vladar je divno po narcisih dišeči bodčec (kapinika, Goldginster, Calycotome infesta), ki s svojim plamenastim bleskom krasí cela gorska po-bočja okoli Dubrovnik. V severnih deželah že tako redki božični koren se tam doli že februarja bohodi v vsem razkošju in z njim morska čebulica, ki si upa pri nas na dan šele aprila, pa še nekatere druge vrste scil, ki jih goje deloma le po vrtovih. Davno že odpirajo svoje bele in modre čaše pomladanski zafrani, davno že cvete mali divji narcisi ter najzgodnejši in najbolj ljubek iz družine asfodil, zlati koren, vedno pa še odganja svoje rožnatovijoličaste cvetne zvezde pomladni podlessek, ki se dostikrat udomači kar na glem pečevju. Tudi mo-

gočni Lovrijenac, nekdanji ključ starega Dubrovnika, je deležen njegove pozornosti.

Najmanjša in najbolj srčkana izmed vseh divjljih hijacint raztresa svoje sinje zvončaste bisere vsepovsod po že omamno dehteči makiji. Ta, komaj prst dolga dalmatinska hijacintka, ki posebno ljubi družbo bele rese in pokalice, je tako nežen in drobčen rastlinski stvor, kot se ga le redkokdaj in redkokje najde. Z njo in s krasno zafraniko, z bujnim prvim ptičjim mlakom, s smrdasičo, ki ima kamilici podobne cvete, z rdečimi vetrnicami in s tisoči grozdastih hijacint je prišel konec zime in z njo tudi konec pomladnega podleska, ki izgine brez sledu in napravi prostor neverjetnemu bogastvu in razkošju dišav in barv južne pomladi.

V marcu se na akacijah že pokaže cvetje, ki mu kasneje sledi še listje. Ne vedno zeleni hrast, ki je jeseni odvrigel svojo orumenelo obleko, se najkasneje do konca marca ogrne v novo zelenje; trdolisti lovor v njegovi bližini pa se okraši z rumenkasto nadahnjenimi belimi cvetovi, da praznje oblečen pozdravi nastopajočo Vesno. Po vrtovih zacveto nageljni in vrtnice in pelargonije, tam zunaj pa se vesele življenja le še celoletne cvetke.

Tako po obrežju kot po naših otokih je še mnogo mnogo domačih rastlin, ki so ob tem času v bujnem razcvetju. Pa kdo bi vse naštel?! Izrezan je le delček tega, ki naj prikaže posebnost in pestrost naše pokrajine ob južnem Jadranu.

Seveda so vse jesenske in zimocvetke zelo malo občutljive. Doli na jugu zemlja nikdar ne zmrzne, rastlinam sta nevarna le močan veter, ki bi jih lahko izruval, ali pa puščavska suša. Zaradi nje rastline nimajo časa, da bi zvene, njihovi zeleni listi se prej posušijo.

Pred vrati aprila, ki pokaže že + 15° C povprečne toplote, z zaključkom marca je tudi jesenska pomlad ali južna zima že davno končana in leto se za mnoge rastline obrne spet navzdol — izdatnemu poletnemu spanju naproti, ker le z njegovo pomočjo lahko vzdržijo dolgotrajno sušo in pričakajo dan vstajenja, da znova okitijo prelestne pokrajine ob našem morju...

